

Enhet og tilsyn i bedehuslandskapet

Innledning til samtale, åpent seminar om forsamlingsarbeidet på bedehuset, Kleppe bedehus, 26. mai 2018. Ved Bård Hauge.

Emnet og innlegget er todelt, og jeg vil begynne med å si litt om **Tilsyn:**

Innledning om bedehusene

Bedehusarbeidet har alltid vært et fritt arbeid, ikke underlagt Den norske kirke og dennes biskop eller prest. Det har vært et selvstendig arbeid, med basis i nådegavene og det alminnelige prestedømme: Enhver kristen har rett og plikt til å vitne om Jesus og kristenlivet og tjene med den/de nådegave(r) Gud har gitt ham/henne.

Bedehusene har vært lokalt forankret, med basis i det aktive kristenfolket på stedet, og i mange tilfeller eid av det samme folket. Noen bedehus har vært eid av en eller flere av "bedehusorganisasjonene", med store lokale variasjoner. Styringen har for det meste vært demokratisk, med et styre valgt på et årsmøte etter nærmere lover og vedtekter. Noen steder har det i tillegg til styret vært et eget hyrderåd/eldsteråd eller tilsynsråd. Tanken har vært at styringen med arbeidet på bedehuset skal være så nær opp til de bibelske modeller og idealer som mulig, samtidig som det har vært allment erkjent at Bibelen ikke foreskriver en tydelig organisasjonsmodell for bedehusarbeidet eller en kristen forsamling/menighet. Siden arbeidet på bedehuset primært er et åndelig arbeid basert på kristen tro og bibelsk lære, er det grunnleggende viktig at det kristne innholdet i arbeidet blir forvaltet på en trygg og forsvarlig måte. Et eldsteråd vil være tillagt en slik funksjon og et slikt ansvar, men disse kan også ligge hos et styre med tilstrekkelig kristelig og åndelig erfaring og kompetanse.

En har gjerne tenkt at Gud gir forsamlingen ("venneflokket") på bedehuset de nådegaver og tjenere som virksomheten trenger, - at disse nærmest "flyter opp" der et behov er meldt, og at de anerkjennes av forsamlingen, noen ganger formelt gjennom et årsmøte, andre ganger mer uformelt gjennom respekt og anerkjennelse av en etablert status quo.

Sårbarhet i møte med dominerende ledere

Det er mye idealisme bak en slik tankegang, og det er ofte selvoppofrende og hardt arbeidende idealister som har tatt på seg ansvar og styreoppgaver på bedehuset. Men det er et spørsmål om en stor grad av uformelt lederskap er

godt nok hvis systemet blir satt under press. Det legger landet åpent for sterke ledere med stor selvbevisshet og gjennomføringskraft. Det gjelder for så vidt i alle demokratiske sammenhenger at den som har evne til å samle folk rundt seg vil vinne fram på grunn av "kjøttvekta", og ikke alltid ved saklig tyngde. I en sammenheng der en leder også kan påberope seg et subjektivt kall fra Gud og en innsettelse av Gud til en spesiell tjeneste, er det ikke lett å stå imot strømmen og protestere for den vanlige mann. Den religiøse/kristne autoriteten kan i noen tilfeller være skremmende sterk, nettopp fordi en selvoppnevnt leder kan hevde at Gud står bak ham og hans kall. Det kan skape rom for ledere med psykopatiske og narsissistiske trekk, som kan gjøre stor skade. Bedehus som står i en såkalt "kongregasjonalistisk" og uavhengig tradisjon og bare svarer for "kristenfolket" på stedet, kan være ekstra sårbare i en slik situasjon. Som oftest vil de i utgangspunktet ha en type demokratisk lovverk, med et styre valgt av et årsmøte, men dette vil ikke alltid være til hinder for at sterke personer, med henvisning til Guds vilje og autoritet, kan overta styringen under dekke av å være et "åndelig lederskap". Noen ganger kan en fraksjon eller en familie i en forsamling/venneflokk overta hele bedehuset og styre arbeidet ganske autoritært. I noen tilfeller kan disse tendensene balanseres dersom det finnes et hyrderåd eller tilsynsråd i tillegg til et demokratisk valgt styre. I andre tilfeller kan slike råd forsterke ubalansen.

Behov for korreksjon og veiledning

Slike tendenser til ubalansert styring blir farligere jo større og mer omfattende arbeidet på bedehuset er, og i et forsamlingsarbeid med de kjennetegn vi har snakket om tidligere i dag er det avgjørende viktig at ikke maktpersoner får hånd om forsamlingen. De vil nok være sjarmerende/("karismatiske") og ha gjennomføringskraft, noe som kan føre til et midlertidig oppsving i arbeidet og frammettet, men på lengre sikt vil de ødelegge forsamlingen. Jeg ser det som viktig for forsamlingsarbeidet på bedehuset framover at slike modeller, der noen få "karismatiske" lederskikkelser styrer arbeidet, og der forsamlingen står alene, uten noe nettverk å forholde seg til, ikke blir toneangivende og "normalmodellen". Alle ledere vil trenge korreksjon og veiledning innimellom. Da er det viktig at det er lagt til rette for at de kan få det. Det er ikke realistisk å tenke at alle bedehusforsamlinger vil slutte seg til en (én) "bedehusorganisasjon", men det er sterkt tilrådelig at alle forsamlinger har en eller annen form for tilsyn, og at lederne må svare for et tilsynsorgan, en mentor eller tilsynsmann (som de også kan søke råd hos) i tillegg til forsamlingens årsmøte. Dersom årsmøtet blir "kuppet", noe som forholdsvis enkelt kan skje, må det finnes en ankemulighet for dem som blir offer for kuppet.

"Bedehusorganisasjonenes" strukturer

Dersom en bedehusforsamling står innmeldt i, eller er tilsluttet en "bedehusorganisasjon" (normalt NLM, ImF eller Normisjon) eller et kirkesamfunn opprettet av organisasjonen, vil det være normalt at det føres tilsyn med forsamlingen og dens ledere. Organisasjonene er til dels svært ulike når det kommer til strukturer og "hierarki", der NLM har en sterk sentralorganisasjon og en ordning for tilsyn gjennom regionen/regionlederen, mens ImF prinsipielt operer med større selvstendighet for den lokale forsamlingen, og der Normisjon kanskje er et sted imellom, men nærmere NLM enn ImF(?). Vi skal ikke gå inn i organisasjonenes struktur og gi råd om den, men jeg tror at det å være under tilsyn og stå til ansvar overfor en tilsynsmyndighet er et gode for enhver bedehusforsamling. Jeg tenker også at organisasjonene har mulighet til å etablere gode ordninger for tilsyn, - mer enn der forsamlingene står uten tilknytning til en organisasjon. Det er et poeng at tilsynsmyndigheten kan føre et uavhengig tilsyn og ikke være for tett involvert i selve forsamlingsarbeidet.

Uavhengig tilsyn

Nils Ivar Brennhaug skriver i en kronikk om "Organisering av og tilsyn med forsamlinger i bedehusland" i Sambåndet nr. 02/18 (februarnummeret), s. 20-21:

Hvis man benytter en ekstern tilsynsmyndighet, må denne også kunne ha så mange menneskelige ressurser at det ikke er for nære relasjoner mellom de som fører tilsyn og de som det skal føres tilsyn med.

Det er lett å bli begeistret av en kraftig medlemsvekst og raskt starte en forsamling. Når man er i gang, virker de daglige oppgavene og utfordringene uendelige, og man har ikke tid til å bygge rammer for å forberede seg på utfordringer som kan komme. Men når man står midt i en krise, er det for sent å bygge tillitsskapende tilsynsordninger. Min oppfatning er at det er viktig å raskt bygge opp en organisasjon med gode beskrivelser av tilsynsordninger og forholdene mellom ressursene i organisasjonen.

Så vil mange si at det er nettopp for å ivareta vår lekmannsarv og komme bort fra biskoppelig tilsyn vi starter forsamlingen. Man ønsker at ordet skal strømme ut og nådegavene flyte fritt. Mitt utgangspunkt var at Gud ønsker oss nærmere til seg, og at vi mennesker gjør alt for mye som bidrar til det motsatte. Derfor er min konklusjon at for stor frihet i forsamlingen bidrar til å legge den åpen for ulvene. Det må være rammer for friheten i form av organisering av tilsynsordninger for de ulike ressurser i menigheten.

Nils Ivar er inne på det biskoppelige tilsyn, som vi blant annet finner i Dnk, og det vil jeg komme litt tilbake til, men først vil jeg også sitere litt fra Njål Skrunes sin artikkel fra 2016 om "Menighetsbygging i bedehusland", som ligger på tankesmias hjemmeside. Han har 5 hovedpunkter: Nådens midler/Undervisnings nødvendighet/Den differensierte tjeneste/Menighetssamling med bærekraftig innhold/Tilsyn. Om pkt 5 Tilsyn skriver han:

Det har gjennom kirkens historie like tilbake til aposteltiden vært en tilsynsordning i Guds menighet. Det er mange gode grunner for det. I en lokal menighet/forsamling kan det over tid utvikle seg ensidigheter som trenger supplering eller korrigerende. Noen som står utenfor samlingen lokalt, oppdager lettere dette enn de som står midt i det daglige arbeidet. Det kan oppstå situasjoner lokalt som kan være vanskelig å løse og hvor en trenger råd, veiledning og en samtalepartner. Det kan være behov for å synliggjøre at en hører til i en større sammenheng slik at den lokale menighet ikke blir et personlig prosjekt preget av enkeltpersoner, men en menighet med en identitet som gjenfinnes og gjenkjennes også andre steder.

Behovet for tilsyn/tilsynsordning(er) skulle være belyst ved dette. Jeg mener personlig at det er viktig med tilsynsordninger for en bedehusforsamling, både for å avdekke behov for korrigerende og foreta nødvendig endring, og for at den/de som står med et spesielt ansvar for forkynnelsen og åndelig opplæring og oppfølging har noen å søke råd og hjelp hos. Jeg vil også anbefale at den som har åndelig lederansvar har en personlig mentor, og at det finnes rutiner for å tildele veiledere. - Men alt dette kan det være ulike meninger om.

Tilsynet bør fungere både generelt inn mot forsamlingen som helhet og forkynnelsen/læren, og spesielt overfor forsamlingens leder/ledere. I mange tilfeller innebærer dette tilsyn av styret. Tilsynet må også tre i kraft ved ansettelse av forsamlingsleder/pastor og andre arbeidere i forsamlingen. Den som ansettes må vise seg egnet, enten ved å vise til tidligere tjeneste eller ved å få en prøvetid. Her kan vi faktisk lære noe av Dnk, som forsøker å sette noen krav til standard utdanning, og som krever en ordinasjonssamtale med biskopen før tilsetting. Vi vet at dette forvaltes på ulike vis og ikke alltid godt nok, men intensjonen kan vi bifalle. Jeg sier ikke med dette at vi skal innføre et slags bispe- og prosteembete og et personlig hierarki på våre bedehus og i bedehusorganisasjonene, snarere tvert imot, men jeg anbefaler et tilsyn som også trer i kraft når det ansettes arbeidere i forsamlingen. Hvis vi ikke stiller noen formelle krav ved tilsetting av arbeider/pastor gjør vi oss selv veldig sårbare.

Njål Skrunes skrev i punktet om tilsyn:

Det kan være behov for å synliggjøre at en hører til i en større sammenheng slik at den lokale menighet ikke blir et personlig prosjekt preget av enkeltpersoner, men en menighet med en identitet som gjenfinnes og gjenkjennes også andre steder.

Dette sitatet kan tjene som en overgang til pkt 2 i innledningen, - om **Enhet**:

I hvilken grad skal vi tenke enhet i bedehusarbeidet og "bedehusland"? Er vi på vei inn i en situasjon der vi gir avkall på en dyrkjøpt lokal frihet?

Ulike former for enhet

Hva slags enhet taler vi om?

Dette seminaret står i en evangelisk-luthersk kontekst og forutsetter en enhet i lære og bibelsyn. Vi står på den lutherske bekjennelsens grunn og forstår den i en evangelikal kontekst på verdensplan. Vi mottar Bibelen som Guds ord til oss, og ser ikke bare på den som et vitnesbyrd om Gud og om Guds ord. Her forutsetter jeg en læremessig enhet i "bedehusland".

Men hvordan forvalter vi denne enheten? Primært organisatorisk? (Nei, ikke i dag). I møteform/liturgi/sangstil/ barne- og ungdomsarbeid/diakoni? Bør det være slik som Njål nevner, at den som er med i en bedehusforsamling er med i *en menighet med en identitet som gjenfinnes og gjenkjennes også andre steder?*

Allmene kjennetegn i forsamlingsarbeidet?

Jeg vil begrense meg til å spørre om det er ønskelig at forsamlingsarbeidet på bedehuset har noen allmenne kjennetegn som gjenfinnes flere steder. Eller bør det være helt fritt, slik vi gjerne tenker at det har vært på bedehuset, - men som vel egentlig er en illusjon? Bedehuset har vel alltid hatt sitt "språk" og sin "liturgi", med en del variasjoner fra landsdel til landsdel? Slik har i alle fall jeg erfart det.

Jeg skal ikke si noe mer om barne- og ungdomsarbeid og diakoni, selv om jeg mener at en bedehusforsamling som ikke satser på disse arbeidsformene graver sin egen grav, og at de derfor bør være vitale kjennetegn ved forsamlingen. Det samme gjelder misjon, - dette at forsamlingen ser lenger enn til sitt eget prosjekt og har blick og givertjeneste for misjonsarbeid hjemme og

ute. Her legger jeg vekt på AT det finnes, men går ikke mer inn på HVORDAN det gjøres/organiseres.

Da står vi igjen med møteform/liturgi/sangstil. Bør vi tenke enhet/fellestrekk i "bedehusland" og bedehusforsamlingene når det kommer til disse temaene?

Vi har snakket mye om overgangen fra forening til menighet/forsamling, og de fleste av oss som er her har vel en formening om og en erfaring av at det er en forskjell mellom å tenke "forening" og "forsamling". En menighet for hele livet på bedehuset kjennes mer forpliktende enn et foreningsmøte, som gjerne i utgangspunktet forkuserer på én side av kristenlivet. Når vi snakker om faste, ukentlige, offentlige/åpne møter med tilbud om dåp og nattverd, vielser og begravelser, sjelesorg, diakoni og alderstilpassede tilbud, er det både forpliktende og ressurskrevende på en annen måte enn et tradisjonelt foreningsarbeid. Jo, jeg tenker her er en ny situasjon, med nye utfordringer.

Askøy Misjonsforsamling (AMF) som eksempel

Med fare for å gjøre egen praksis til norm, og det har jeg egentlig ikke lyst til, vil jeg si litt om min opplevelse av forsamlingsarbeidet her på Kleppe bedehus, i AMF. Det har vært en gradvis utvikling fra et tradisjonelt bedehusarbeid med foreningspreg til et forsamlingsarbeid, og utviklingen har gått over mange år. Selv er jeg ganske fortrolig med det slik det er nå og tenker at utviklingen har vært god:

I 1999 ble det etablert faste søndagsmøter i Askøy NLM. Det var tenkt at disse skulle samle NLM'ere fra hele øya til ukentlige inspirasjonssamlinger og dekke et behov for en større møteplass for medlemmer engasjert på de mindre bedehusene rundt om på øya. De faste søndagsmøtene ambulerte litt mellom Kleppe bedehus og Hauglandshella bedehus litt lenger nord på øya. Tidspunktet for søndagsmøtene var først på ettermiddagen/tidlig kveld, men rundt 2008 ble de lagt til kl 11.00, og har vært der siden. Askøy Misjonsforsamling ble etablert/konstituert med egne lover og eget styre i august 2008, etter at Askøy NLMs årsmøte i mars samme år hadde gått inn for dette. Fra januar 2017 ble møtene kl 11.00 kalt Gudstjenester. Vi har også Storfamiliegudstjenester, Misjonsgudstjenester og Gudstjenester m/nattverd (1g/mnd) +++ I sommerferien har vi sommermøter. Også bønnemøter, temasamlinger, bibeltimer etc.

Vi har ikke ansatte medarbeidere. Styreleder fungerer som forsamlingsleder og skaffer talere. Vi har 5-6 møteledere som styrer gudstjenestene. Ikke eget lovsangsteam, foreløpig.

Vi har bønnemøte hver søndag kl 10.30-11.00, før gudstjenesten begynner.

Jeg synes ordet "Gudstjeneste" kommuniserer godt.

I en typisk gudstjeneste begynner vi med åpningshilsen og en avdeling med fokus på barna, før disse går på søndagsskole under talen. Vi synger noen barnesanger, sier litt om dagens tema, leser en/to av dagens tekster og åpner "skattkista". Som oftest har vi trosbekjennelsen felles før barna går ut. Når vi har nattverd har vi trosbekjennelsen i nattverddelen, etter talen.

Sangene er fra Sangboken og Sangboken 05 + nyere sanger. Relatert til teksten/temaet for dagen.

Vi bruker Dnk's tekstrekker (Bibelselskapet). Talerne får beskjed om at disse er veiledende, men ikke obligatoriske.

Etter talen har vi informasjon om "månedens misjonsland", kollekt, forbønnsdel m/bønneark og Vår Far.

Vi slutter av med at velsignelsen blir lyst.

Etter gudstjenesten har vi "kirkekaffe" i gamlesalen.

Vi har gudstjenesteverter/møteverter som tar imot deltakerne og har ansvar for mat.

Gudstjenesten er prinsipielt åpen for spontane innslag og innlegg, uten at dette er kommunisert hver gang.

Vi har et tilbud om samtale/sjelesorg etter gudstjenesten. Spesielt nevnt v/nattverd.

Ønskede fellestrekk

Sammenfattende: Noen ting som jeg setter ekstra pris på, og som jeg gjerne vil finne igjen på andre bedehus:

Bønnemøte før gudstjenesten

Ordet "Gudstjeneste"

Fokus på barna

Bruk av tekstrekker, noe som gir allsidig forkynnelse av "hele Guds råd"

Trosbekjennelsen

Vår Far

Misjonsinnslag/-informasjon

Menighetsbønn/forbønn

Bevisst sangvalg og sangbare sanger

Velsignelse og utsendelse til slutt

"Kirkekaffe"

Flere faste ledd?

Hos oss har vi landet på det som jeg nevnte ovenfor. Vi er inne i en utvikling, så noe av dette vil nok endres i nær framtid. Kanskje får vi flere faste ledd? Vi har en del medlemmer som kommer fra en "kirkelig" sammenheng og er glad i mer liturgi. Ting vi har drøftet i styret og på medlemsmøter/årsmøter er: Syndsbekjennelse ved starten og tilsigelse av syndenes forlatelse. Faste bønner med menighetssvar. Noen ønsker også Kyrie og Gloria, som vi kjenner fra Dnk. Klokkerbønnen? Forsakelsen m/trosbekjennelsen? Vi prøver også å få etablert ett eller flere lovsangsteam, som må få noe myndighet over sangvalget.

Tankesmia tenker at noen faste ledd og en viss gjenkjennbarhet fra bedehus til bedehus er av det gode, ikke bare fordi det skal føles gjenkjennelig når vi beveger oss i landskapet, men også fordi vi tror at noen av disse leddene er vitale i en kristen gudstjeneste og har vært med fra urkirkens tid. Det er mye som tyder på at urkirken tok med deler av synagogegudstjensten når de var samlet til tilbedelse av Herren Jesus Kristus. "Vi må etablere tradisjoner som er bærekraftige over tid" (Njål S.). Njål har presentert en skisse over "Gudstjenesten i bedehusforsamlingen" (2016), som ligger på hjemmesiden. Den gir et godt utgangspunkt for å tenke gjennom tematikken.

Læremessig årvåkenhet og bærekraftige ordninger

Spørsmålet var: Gir det mening å tale om enhet i form/liturgi/sangstil i bedehusforsamlingene, eller må dette ut fra et åndens frihetsprinsipp legges helt dødt? Jeg mener det vil være formålstjenlig og til velsignelse å tenke gjennom om det er noe som bør være med i en bedehusforsamlings gudstjeneste. Vi ønsker å bygge en framtidsrettet menighet for hele storfamilien: barn, unge og eldre. Da må vi være bevisste på hva vi gjør og vil og etablere ordninger og tradisjoner som er bærekraftige over tid. Og vi må våke over det læremessige og innholdet i forkynnelsen, for det er Guds ord som bygger menigheten.

Så skal vi ikke lenger være umyndige småbarn, ikke la oss kaste hit og dit og drive omkring ved hvert eneste vindpust av ny lære, så vi blir et bytte for menneskers falske spill og listige, forførende knep. Men vi skal være tro mot sannheten i kjærlighet og i ett og alt vokse opp til ham som er hodet, Kristus. Ut fra ham blir hele kroppen sammenføyd og holdt sammen av hvert bånd og ledd, alt etter den oppgave hver enkelt har fått tilmålt, så kroppen vokser og bygges opp i kjærlighet. (Ef 4,14-16).